YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
22 päivänä joulukuuta 1993 *

Asiassa C-152/91,

jonka Industrial Tribunal, Leeds (Yhdistynyt kuningaskunta), on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

David Neath

vastaan

Hugh Steeper Ltd,

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan ja asiassa C-262/88, Barber, 17.5.1990 annetun tuomion (Kok. 1990, s. I-1889) oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, M. Díez de Velasco ja D. A. O. Edward sekä tuomarit C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn ja J. L. Murray,

julkisasiamies: W. Van Gerven,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein ja johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

- David Neath, edustajinaan Michael J. Beloff, QC, barrister M. C. Lewis ja barrister S. Moore,

- Hugh Steeper Ltd, edustajanaan barrister D. Pannick,

- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään J. E. Collins, Treasury Solicitor's Department, ja barrister S. Richards,

- Hollannin hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön pääsihteeri B. R. Bot,

- Saksan hallitus, asiamiehenään liittovaltion talousministeriön Ministerialrat E. Röder,

- Irlannin hallitus, asiamiehinään Chief State Solicitor L. J. Dockery ja A. O'Caoimh, BL,

- Tanskan hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellinen neuvonantaja J. Molde,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies K. Banks,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan suulliset huomautukset, jotka sille 26.1.1993 pidetyssä istunnossa ovat esittäneet D. Neath, Hugh Steeper Ltd, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään Attorney General Sir Nicholas Lyell, QC, barrister S. Richards, barrister N. Paines ja J. E. Collins, Treasury Solicitor's Department, Hollannin hallitus, asiamiehinään ulkoasianministeriön oikeudelliset apulaisneuvonantajat J. W. de Zwaan ja T. Heukels, Saksan hallitus, Irlannin hallitus, asiamiehinään J. Cooke, SC, ja A. O'Caoimh, BL, Tanskan hallitus sekä komissio,

kuultuaan julkisasiamiehen 28.4.1993 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Industrial Tribunal, Leeds, on esittänyt 13.5.1991 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 10.6.1991, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskevat ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan tulkintaa ja yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-262/88, Barber, 17.5.1990 antaman tuomion (Kok. 1990, s. I-1889, jäljempänä tuomio asiassa Barber) tulkintaa sen oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen osalta.

2 Kysymykset on esitetty D. Neathin ja Hugh Steeper -yhtiön välisessä riita-asiassa, joka koskee yrityseläkkeen myöntämistä koskevia sääntöjä ja eläkeoikeuksien siirtoa.

3 Neath työskenteli Hugh Steeperin palveluksessa 29.1.1973–29.6.1990, jolloin hänet irtisanottiin taloudellisista syistä. Hänen ikänsä oli tuolloin 54 vuotta 11 kuukautta. Kyseisenä kautena hän kuului peräkkäin kahteen työnantajansa hoitamaan yksityiseen ammatilliseen eläkejärjestelmään, ja ensimmäisen järjestelmän yhteydessä saavutetut oikeudet siirrettiin järjestelmään, jossa hän oli vakuutettu irtisanomishetkellä ja jota sovellettiin tuloihin sidotun kansallisen lakisääteisen järjestelmän sijasta (*contracted-out of State Earnings Related Pension Scheme*).

4 Viimeksi mainitun järjestelmän sääntöjen mukaan miespuoliset työntekijät voivat hakea täyttä yrityseläkettä vasta 65 vuoden iässä, kun taas naispuoliset työntekijät voivat saada eläkkeen 60 vuoden iästä alkaen.

5 Jokainen vakuutettu voi kuitenkin työnantajan ja järjestelmän hoitajien suostumuksella siirtyä varhaiseläkkeelle 50 vuotta täytettyään ja saada tällöin eläkkeen, joka maksetaan välittömästi mutta jota pienennetään sen mukaan, kuinka pitkä aika vakuutetulla on jäljellä normaalieläkeikään. Jos työnantaja tai järjestelmän hoitajat vastustavat tätä, kuten Neathin tapauksessa, vakuutetulla on oikeus ainoastaan saavuttamiensa oikeuksien siirtoon toiseen eläkejärjestelmään tai lykättyyn eläkkeeseen, joka maksetaan tavanomaisena eläkkeellesiirtymispäivänä, ellei hän valitse osan eläkkeestä muuttamista pääomaksi.

6 Valintaa tehdessään Neath havaitsi järjestelmän toimittamien lukujen perusteella, että jos hän valitsisi oikeuksiensa siirtämisen, hänen taloudellinen tilanteensa olisi parempi, jos tuomiota asiassa Barber tulkitaan siten, että jokaisella miespuolisella työntekijällä, joka hänen laillaan siirtyy eläkkeelle

17.5.1990 jälkeen eli tuomion julistamispäivän jälkeen, on oikeus saada eläkkeensä laskettua koko työskentelykautensa osalta uudelleen samoin perustein kuin naispuolisen työtoverinsa eläke. Tulkinta, jonka mukaan kyseiseen oikeuteen voidaan vedota ainoastaan kyseisen päivämäärän jälkeisten työskentelykausien osalta, antaisi hänelle oikeuden pienempään määrään.

7 Neath totesi myös, että riippumatta siitä, kumpi tulkinta valitaan, siirron arvo jää joka tapauksessa pienemmäksi kuin mitä hänen naispuoliset työtoverinsa saisivat, koska siirrettävää pääomaa arvioitaessa käytetään vakuutusmatemaattisia tekijöitä, jotka perustuvat elinaikaodotteeseen, joka on miehillä ja naisilla erilainen.

8 Samalla tavoin jos hän valitsisi lykätyn eläkkeen ja pyytäisi, että osa siitä muutetaan pääomaksi, hän saisi, samojen vakuutusmatemaattisten tekijöiden vuoksi, pienemmän määrän kuin naispuolinen työtoverinsa.

9 Neath vetosi asian perustamissopimuksen 119 artiklassa määrättyyn naisten ja miesten samapalkkaisuuden periaatteeseen, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sitä tulkinnut asiassa Barber antamassaan tuomiossa, ja saattoi asian Industrial Tribunalin, Leeds, käsiteltäväksi, jotta hänelle tunnustettaisiin samat oikeudet kuin samanlaisessa tilanteessa oleville naisille. Industrial Tribunal päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko 119 artiklan ja asiassa Barber annetun tuomion oikeusvaikutuksena antaa miespuoliselle työntekijälle, jonka työsuhde on päättynyt 17.5.1990 tai myöhemmin, oikeus samanlaiseen eläkkeeseen minkä hän olisi saanut, jos olisi ollut nainen?

2) Päteekö tämä myös hänen eläkejärjestelmässä käytettävissään oleviin vaihtoehtoihin eli

(a) siirrettäviin etuuksiin ja

(b) kertasuoritteisiin etuuksiin?

3) Jos vastaus 1 tai 2 kysymykseen taikka molempiin on kieltävä, onko, ja jos, missä määrin, otettava huomioon

(a) hänen palvelusvuotensa ennen 17.5.1990 ja

(b) sukupuoleen perustuvien vakuutusmatemaattisten olettamusten käyttö eläkejärjestelmässä?"

10 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua sekä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

11 Ennakkoratkaisukysymykset voidaan tiivistää kahteen ongelmaan: toisaalta asiassa Barber annetun tuomion tulkintaan sen oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen osalta, toisaalta siihen, onko sukupuolen perusteella toisistaan poikkeavien vakuutusmatemaattisten tekijöiden käyttö yksityisissä ammatillisissa eläkejärjestelmissä perustamissopimuksen 119 artiklan mukaista.

Asiassa Barber annetun tuomion tulkinta sen oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen osalta

12 Ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään sekä kolmannen kysymyksensä ensimmäisellä osalla kansallinen tuomioistuin pyytää selvittämään asiassa Barber annetun tuomion oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen täsmällisen ulottuvuuden.

13 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut asiassa C-109/91, Ten Oever, 6.10.1993 antamassaan tuomiossa (Kok. 1993, s. I-4879), on riittävää todeta tältä osin, että mainitusta rajoittamisesta on päätetty nimenomaan yksityisten ammatillisten eläkejärjestelmien perusteella maksettavien etuuksien (erityisesti eläkkeiden) yhteydessä, jotka on määritelty perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitetuiksi palkoiksi.

14 Kyseisessä päätöksessä otettiin huomioon kyseisen palkanmaksumuodon erityisluonne eli se, että asteittain työntekijän uran aikana saavutettava eläkeoikeus on ajallisesti erotettu etuuden tosiasiallisesta maksamisesta, joka on lykätty tiettyyn ikään asti.

15 Yhteisöjen tuomioistuin on ottanut huomioon myös ammatillisten eläkkeiden rahoitusmekanismit ja siten työntekijän säännöllisesti suorittamien maksujen ja tulevaisuudessa maksettavien määrien välisen laskennallisen yhteyden kussakin yksittäistapauksessa.

16 Asiassa Barber annetun tuomion oikeusvaikutusten ajallisen rajoittamisen perusteeksi kyseisen tuomion 44 kohdassa mainitut syyt huomioon ottaen on syytä täsmentää, että tasa-arvoiseen kohteluun ammatillisten eläkkeiden alalla voidaan vedota ainoastaan tuomion julistamispäivän eli 17.5.1990 jälkeisten työskentelykausien perusteella maksettavien etuuksien osalta, mistä poikkeuksen muodostavat kuitenkin sellaiset työntekijät tai heidän oikeudenomistajansa, jotka ovat ennen mainittua ajankohtaa saattaneet vireille oikeudenkäynnin tai esittäneet vastaavan vaatimuksen asiaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

17 Toisessa kysymyksessä nimenomaisesti tarkoitettujen siirrettävien etuuksien ja kertasuoritteisten etuuksien osalta on syytä todeta, että koska asiassa Barber annetun tuomion mukaan 119 artiklaan ei voida vedota siinä tarkoituksessa, että kyseenalaistettaisiin ennen 17.5.1990 erilaisten eläkeikien mukaisesti syntyneiden eläkeoikeuksien rahoituksellinen perusta, tämä ajallinen rajoitus vaikuttaa väistämättä eläkkeen pääoman arvoon, jollei jäljempänä esitetystä muuta johdu.

18 Ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle on näin ollen vastattava, että asiassa Barber annetun tuomion mukaan perustamissopimuksen 119 artiklan välittömään oikeusvaikutukseen voidaan vedota tasa-arvoisen kohtelun vaatimiseksi ammatillisten eläkkeiden alalla ainoastaan 17.5.1990 jälkeisten työskentelykausien perusteella maksettavien etuuksien osalta, mistä poikkeuksen muodostavat kuitenkin työntekijät tai heidän jälkeensä etuuteen oikeutetut, jotka ovat ennen mainittua ajankohtaa panneet vireille oikeudenkäynnin tai esittäneet muuten vastaavan vaatimuksen asiaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sama vaikutus kohdistuu siirrettäviin etuuksiin ja kertasuoritteisiin etuuksiin.

Sukupuolen mukaan eroavien vakuutusmatemaattisten tekijöiden käyttö yksityisissä ammatillisissa eläkejärjestelmissä

19 Oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee, että ammatillinen eläkejärjestelmä, johon Neath kuului irtisanomishetkellä, on ennalta loppupalkan perusteella määritettyjen eläkkeiden järjestelmä (*defined benefit / final salary scheme*), joka tarjoaa eläkeiän saavuttaneille palkansaajille ennalta määritetyn eläkkeen, joka lasketaan kertomalla heidän loppupalkkansa kuudeskymmenesosalla kutakin palvelusvuotta kohden.

20 Kyseessä on maksuihin perustuva järjestelmä siinä mielessä, että se rahoitetaan työnantajan maksamien maksujen lisäksi palkansaajien maksamilla maksuilla.

21 Palkansaajien maksut vastaavat tiettyä osuutta heidän palkoistaan. Osuus on kaikilta, sekä nais- että miespuolisilta työntekijöiltä, yhtä suuri.

22 Sitä vastoin työnantajan maksamat maksut, jotka lasketaan kokonaisvaltaisesti, vaihtelevat ajan mittaan sovittujen eläkkeiden kustannusten saldon kattamiseksi. Lisäksi ne ovat suuremmat naispuolisten kuin miespuolisten työntekijöiden osalta.

23 Tällainen vaihtelevuus ja erilainen kohtelu johtuvat vakuutusmatemaattisten tekijöiden käytöstä järjestelmän rahoitusmekanismissa. Koska ammatillisen eläkejärjestelmän tavoitteena on huolehtia säännöllisesti suoritettavien eläkkeiden maksamisesta tulevaisuudessa, on rahastoimalla saatavat järjestelmän varat mukautettava ennusteiden mukaan maksettaviksi tuleviin eläkkeisiin. Järjestelmän toteuttamiseksi tarvittavat arviot perustuvat useisiin objektiivisiin tekijöihin, ennen kaikkea järjestelmän investointien tuottoasteeseen, palkkakehitystasoon ja tiettyihin demografisiin olettamuksiin, jotka liittyvät erityisesti työntekijöiden elinaikaodotteeseen.

24 Se että naiset elävät keskimäärin kauemmin kuin miehet, on yksi kyseisen järjestelmän rahoitusta määritettäessä huomioon otettavista vakuutusmatemaattisista tekijöistä. Tästä syystä järjestelmässä edellytetään, että työnantaja maksaa korkeampia maksuja naispuolisten kuin miespuolisten työntekijöidensä osalta.

25 Kuvatun kaltainen erilaisten vakuutusmatemaattisten tekijöiden huomioon ottaminen tapauksessa, jossa saavutetut oikeudet siirretään ja osa eläkkeestä muutetaan pääomaksi – mistä on kyse pääasian kohteena olevassa tapauksessa – johtaa siihen, että miespuolisilla työntekijöillä on oikeus pienempiin määriin kuin naispuolisilla työntekijöillä.

26 Kansallinen tuomioistuin pyrkii kysymyksellään selvittämään ensisijaisesti, ovatko kuvatun kaltaiset erot perustamissopimuksen 119 artiklan mukaisia. Jotta kysymykseen voidaan vastata, on selvitettävä, ovatko siirrettävät etuudet ja kertasuoritteiset etuudet kyseisessä artiklassa tarkoitettua palkkaa.

27 Komissio väittää, että näin on ja ettei sukupuoleen perustuvaa erilaista kohtelua voida näin ollen hyväksyä, ellei se ole objektiivisesti perusteltavissa. Miesten ja naisten elinaikaodotukseen perustuvat tilastotiedot eivät kuitenkaan ole objektiivisia perusteita, sillä ne kuvaavat koko miespuolisesta ja naispuolisesta väestöstä saatuja keskiarvoja, kun taas oikeus samapalkkaisuuteen on tunnustettu työntekijöille yksilöinä, ei heidän tiettyyn ryhmään kuulumisensa vuoksi.

28 Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 119 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettuun palkan käsitteeseen kuuluvat kaikki korvaukset, jotka työntekijä välittömästi tai tulevaisuudessa saa rahana tai luontoisetuna, jos työnantaja maksaa nämä korvaukset suoraan tai ainakin välillisesti työntekijän työstä. Lisäksi on täsmennetty, että se, että tietyt etuudet maksetaan työsuhteen päätyttyä, ei sulje pois sitä, etteivätkö ne voisi olla 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa (ks. erityisesti asiassa Barber annetun tuomion 12 kohta).

29 Käsite perustuu siihen, että työnantaja sitoutuu, vaikka yksipuolisestikin, maksamaan työntekijöilleen tiettyjä etuuksia tai myöntämään heille erityisiä etuja ja että työntekijät vastaavasti odottavat työnantajan maksavan heille kyseisiä etuuksia tai myöntävän kyseisiä etuja. Näin ollen palkan käsitteeseen eivät sisälly suoritukset, jotka eivät ole seurausta tällaisesta sitoumuksesta ja joihin ei näin ollen kohdistu vastaavia työntekijöiden odotuksia.

30 Ennaltamääritettyihin etuuksiin perustuvan ammatillisen eläkejärjestelmän, jollaisesta on kyse pääasiassa, yhteydessä työnantajan työntekijöilleen antama sitoumus koskee sitä, että tietystä ajankohdasta alkaen maksetaan säännöllisesti eläkettä, jonka määrittämisperusteet ovat tiedossa jo sitoumuksen antamishetkellä ja joka on 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Sitoumus ei kuitenkaan välttämättä koske eläkkeen säännöllisen maksamisen turvaamiseksi valittuja rahoitustapoja, jotka näin ollen jäävät 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.

31 Maksuihin perustuvissa järjestelmissä rahoitus hoidetaan työntekijöiden ja työantajien maksamilla maksuilla. Työntekijöiden maksut muodostavat osan työntekijän palkasta, sillä ne vähennetään välittömästi palkasta (ks. asia 69/80, Worringham, tuomio 11.3.1981, Kok. 1981, s. 767). Työntekijöiden maksujen määrän on siten oltava sama kaikkien, sekä mies- että naispuolisten, työntekijöiden osalta, kuten käsiteltävänä olevassa tapauksessa onkin. Asia on toisin, kun kyseessä ovat työnantajan maksamat maksut, joiden tarkoituksena on täydentää eläkevastuun kattamiseksi välttämätöntä rahoitus-

perustaa ja turvata näin kyseisten eläkkeiden maksaminen tulevaisuudessa, mitä työnantajan sitoumus nimenomaan koskee.

32 Tästä seuraa, että toisin kuin eläkkeiden säännöllistä maksamista, rahastointiin perustuvissa ennaltamääritettyjen etuuksien järjestelmissä työnantajan maksamien maksujen erilaisuutta, joka perustuu sukupuolen perusteella toisistaan poikkeavien vakuutusmatemaattisten tekijöiden käyttöön, ei voida arvioida 119 artiklan perusteella.

33 Tämä koskee myös ennakkoratkaisukysymyksissä tarkoitettuja erityisseikkoja eli säännöllisesti suoritettavan eläkkeen osan muuttamista pääomaksi ja sellaisten eläkeoikeuksien siirtoa, joiden arvo voidaan määritellä ainoastaan valittujen rahoitustapojen perusteella.

34 Kansalliselle tuomioistuimelle on näin ollen vastattava, että sukupuolen perusteella toisistaan poikkeavien vakuutusmatemaattisten tekijöiden käyttö rahastointiin perustuvassa rahoitusjärjestelmässä, jota käytetään ennalta määritettyjä etuuksia myöntävässä ammatillisessa eläkejärjestelmässä, ei kuulu ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.

Oikeudenkäyntikulut

35 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Hollannin, Saksan, Irlannin, Tanskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Industrial Tribunalin, Leeds, 13.5.1991 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Asiassa C-262/88, Barber, annetun tuomion mukaan perustamissopimuksen 119 artiklan välittömään oikeusvaikutukseen voidaan vedota tasaarvoisen kohtelun vaatimiseksi ammatillisten eläkkeiden alalla ainoastaan tuomion julistamispäivän 17.5.1990 jälkeisten työskentelykausien perusteella maksettavien etuuksien osalta, mistä poikkeuksen muodostavat kuitenkin sellaiset työntekijät tai heidän jälkeensä etuuteen oikeutetut, jotka ovat ennen mainittua ajankohtaa panneet vireille oikeudenkäynnin tai esittäneet muuten vastaavan vaatimuksen asiaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sama vaikutus kohdistuu siirrettäviin etuuksiin ja kertasuoritteisiin etuuksiin.**

2) **Sukupuolen perusteella toisistaan poikkeavien vakuutusmatemaattisten tekijöiden käyttö rahastointiin perustuvassa rahoitusjärjestelmässä, jota käytetään ennalta määritettyjä etuuksia myöntävässä ammatillisessa eläkejärjestelmässä, ei kuulu ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.**

Due Mancini Moitinho de Almeida Díez de Velasco

Edward Kakouris Joliet Schockweiler

Rodríguez Iglesias Grévisse Zuleeg Kapteyn Murray

Julistettiin Luxemburgissa 22 päivänä joulukuuta 1993.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti